Η ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ «ΟΜΗΡΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ»

Η ΠΑΡΑΜΥΘΕΝΙΑ ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΦΙΡΝΤΟΥΣΙ

Τὰ ἐνειροπέλα παιδικὰ χρένια τοῦ Ἀμπουλκαζὶμ Μανσούρ. Ἕνας φανατικὸς λάτρης τῶν περσικῶν θρύλων. Ὁ ποιητὴς τοῦ Βεζύρη καὶ τὸ δρᾶμα του. Πῶς ἄρχισε νὰ γράφῃ ὁ Φιρντοῦσι τὸ «Βιβλίο τῶν Βασιλέων». Ὁ ποιητὴς στὸ παλάτι τοῦ σουλτάνου. Ἕνα χρυσὸ νόμισμα γιὰ κάθε δίστιχο. Ἡ ἀπογοήτευσις τοῦ Φιρντοῦσι. Τὰ 60.000 ἀσημένια δηνάρια τοῦ Μαχμούτ. Πόσο πλήρωσε ὁ Φιρντοῦσι ἕνα ποτῆρι κρασί, κλπ.

ΟΝ περασμένο μῆνα ἡ Περσία γιόρτασε μὲ φαντασμαγορικὲς τελετὲς καὶ χαρούμενα λαϊκὰ πανηγύρια τὴ χιλιετηρίδα τοῦ Φιρντοῦσι, τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ποιητοῦ της, τοῦ «Ὁμήρου τῆς Ἀνατολῆς», ὅπως τὸν λένε. Ἀπὸ τὸν ἀθάνατο Φιρντοῦσι ἀρχίζουν ἡ παραδόσεις, ἡ γλῶσσα κι' ἡ ποίησις τῆς Περσίας. Κι' ὡστόσο, αὐτὸς ὁ νεώτερος Ὅμηρος ἦταν μέχρι σήμερα λιγώτερο γνωστὸς ἀπὸ τὸν Ὁμάρ Καγιάμ, ποὺ ἦρθε στὸν κόσμο ὕστερ' ἀπὸ ἕναν ὁλόκληρο αἰῶνα, ἢ ἀπὸ τὸν Σααδὴ καὶ τὸν Χαφὶζ, ποὺ εἶνε περίπου σύγχρονοι ὁ ἕνας τοῦ Δάντη κι' ὁ ἄλλος τοῦ Πετράρχη.

Ὁ Φιρντοῦσι γεννήθηκε στὴν Τοὺς τὸ 934. Τὸν ἔλεγαν Ἀμπουλκαζὶμ Μανσούρ. Τὰ παιδικά του χρόνια τὰ πέρασε στὸν ὤμορφο κῆπο τοῦ πατέρα του, παίζοντας ἀνάμεσα στὰ μεθυστικὰ τριαντάφυλλα τοῦ Ἰσπαχὰν καὶ τὰ χιονάτα γιασεμιὰ τῆς Τεχεράνης. Ἔπειτα, ὅταν ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ γράφῃ, καθόταν ὧρες ὁλόκληρες κι' ἄκουγε τοὺς γέρους ραψῳδούς, ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ τραγουδοῦσαν στὰ πανηγύρια καὶ στὰ γλέντια τὶς παληὲς παραδόσεις καὶ τὰ εὐτυχισμένα χρόνια τῆς Περσίας, πρὶν ἀπὸ τὶς Ἀραβικὲς ἐπιδρομὲς τοῦ VII αἰῶνος. Ὁ Ἀμπουλκαζὶμ, λοιπόν, ἔμαθε ἀπ' ἔξω χιλιάδες καὶ χιλιάδες στίχους καὶ κάθε βράδυ, στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ, τοὺς ἔγραφε προσεχτικά, μ' ὄμορφα καλλιγραφικὰ γράμματα καὶ τοὺς φύλαγε σὰν θησαυρὸ μέσα σὲ μιὰ παληὰ σκελιστὴ κασσέλα. Κι' αὐτὴ ἡ ἡσυχη κι' ἀπόκρυψη ζωὴ κράτησε ὥς τὰ τριάντα χρόνια του. Ποτὲ ὡς τότε ὁ Ἀμπουλκαζὶμ δὲν εἶχε ἐπιχειρήσει νὰ γράψῃ δικούς του στίχους. Μὰ εἶχε καλλιεργήσει τὴ φαντασία του μὲ τὰ λαϊκὰ τραγούδια καὶ εἶχε μάθει νὰ ξεχωρίζῃ μὲ τ' αὐτὶ ἕνα μελῳδικὸ δίστιχο ἀπὸ μιὰ παραφωνία.

Μιὰ μέρα ὡστόσο ἔμαθε ὅτι ὑπῆρχε μιὰ μεγάλη συλλογὴ ἀπὸ χρονικά, γραμμένη στὰ «πεχλεβὶ» (παληὰ Περσικὴ γλῶσσα), λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων. Αὐτὴ ἡ συλλογή, λοιπόν, τὴν ὁποίαν εἶχαν παρατετάξει οἱ Μουσουλμᾶνοι κατακτητάι, εἶχε βρεθῆ ἄξαφνα κι' ὁ Βεζύρης εἶχε ἀναθέσει σ' ἕναν ποιητὴ νὰ φτιάξῃ σὲ Περσικοὺς στίχους αὐτὰ τὰ χρονικά. Ὁ Φιρντοῦσι τόμαθε αὐτὸ κι' ἔνοιωσε τὴν καρδιά του νὰ ξεσκίζεται ἀπὸ τὸν πόνο. Ἀ ! Πόσο ἤθελε νὰ ἤταν στὴ θέσι ἐκείνου τοῦ ποιητοῦ, γιὰ νὰ τραγουδήσῃ μὲ μουσικὰ δίστιχα ὅλη τὴν παληὰ ἱστορία τῆς Περσίας !....

Μά, νά, ἕνα ἀπροσδόκητο δρᾶμα, ἄλλαξε γιὰ πάντα τὴ ζωή του. Ὁ ποιητὴς τοῦ Βεζύρη, πάνω σὲ ἕνα ὀργιῶδες ξεφάντωμα, ξεκοιλιάστηκε ἀπὸ ἕνα σκλάβο. Δὲν εἶχε προφτάσει νὰ ρωμάρη στὸ μεταξὺ παρὰ μονάχα καμμιὰ χιλιάδα δίστιχα...

Ὁ Φιρντοῦσι, ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη ἄρχισε νὰ ψάχνη γιὰ νὰ βρῆ τὸ χειρόγραφο τῶν χρονικῶν καὶ τέλος, ὕστερ' ἀπὸ ἀπερίγραπτες ἀγωνίες καὶ στενοχώριες, τὸ εἶδε ξαφνικὰ στὰ χέρια ἑνὸς φίλου του. Κι' ὁ Φιρντοῦσι τότε, τρελλὸς ἀπὸ τὴ χαρά του, γιατί τοῦ χάρισε τὸ χειρόγραφο ὁ φίλος του, ἄρχισε ἕνα γλέντι, ποὺ κράτησε μιὰ ὁλόκληρη ἑβδομάδα. Ἔπειτα διάβασε τὰ δίστιχα τοῦ ἄλλου ποιητοῦ, τὰ φύλαξε, γιὰ νὰ δεῖξη πόσο πιὸ ὄμορφους στίχους μποροῦσε νὰ φτιάξῃ ἐκεῖνος, καὶ σὲ ἡλικία 36 χρόνων, στρώθηκε μὲ πάθος στὴ δουλειά.

Ἐπὶ εἴκοσι χρόνια λοιπόν, μέρα καὶ νύχτα, ὁ Φιρντοῦσι ἔγραφε κρυφὰ ἀπ' ὅλους, τοὺς ἀθάνατους στίχους του. Ὕστερα ἔψαξε νὰ βρῆ κάποιον, ἕναν καλὸ φίλο, ἕναν ἄξιο ἀκροατή, γιὰ νὰ τοῦ διαβάσῃ τὸ «θησαυρό» του. Μιὰ μέρα τέλος νόμισε πὼς βρῆκε αὐτὸν τὸν ἰδανικὸ φίλο, μὰ δὲν ἄργησε νὰ καταλάβῃ πὼς εἶχε γελαστῆ.

Αὐτὸς ὁ ἀνάξιος φίλος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ βασιλιᾶς Μαχμούτ, ὁ δεύτερος σουλτᾶνος τῆς δυναστείας, ποὺ εἶχε ἱδρυθῆ στὴ Γκάζνα. Ὁ κόσμος εἶχε ἀκούσει νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὸ ποίημα τοῦ Φιρντοῦσι κι' ὁ δοκητὴς τῆς Γκάζνα κάλεσε μιὰ μέρα τὸν ποιητὴ κοντά του, ἄκουσε τοὺς στίχους του καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φτώχεια. Συγχρόνως ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ ἄκουσε νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὸν Φιρντοῦσι καὶ συλλογίστηκε πὼς ἔπρεπε νὰ βάλῃ κάποιον ἄλλο στὴ θέσι τοῦ ξεκοιλιασμένου ποιητοῦ του. Ὁ Φιρντοῦσι λοιπὸν πῆγε στὸ σεράγι τοῦ Μαχμούτ, τοῦ ἔφτιαξε ἕνα ἐγκωμιαστικὸ τετράστιχο ποὺ τὸν ἐνθουσίασε καὶ κέρδισε ἔτσι τὴν εὔνοιά του καὶ τὴν ἀγάπη του. Ὁ σουλτᾶνος τοῦ παρεχώρησε ἕνα ὤμορφο διαμέρισμα στὸ σεράγι καὶ κάθε μέρα πήγαινε κι' ἄκουγε τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου ποιητή, ποὺ συνοδευόντουσαν ἀπὸ γλυκειὰ μουσικὴ καὶ ὤμορφους χορούς. Ὁ Μαχμοὺτ ἤθελε νὰ τοῦ πληρώσῃ μὲ χίλια χρυσᾶ νομίσματα κάθε χιλιάδα δίστιχα, μὰ ὁ Φιρντοῦσι δὲν ἤθελε ἀκόμη νὰ πάρῃ χρήματα. Τὰ προτιμοῦσε ὅλα μαζύ, γιατί ποθοῦσε νὰ φτιάξῃ ἕνα μεγάλο πέτρινο κανάλι, γιὰ τὰ περιβόλια τῆς Τούς.

Μὰ τὰ χρόνια περνοῦσαν κι' ὁ ποιητὴς ὅταν ἔκλεισε τὰ πενήντα χρτώ, δὲν συλλογιζόταν πειὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ φέρετρο καὶ τὸ νεκροταφεῖο... Ἦταν κουρασμένος πειὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀηδονιοῦ καὶ τὸ μούγκρισμα τοῦ λιονταριοῦ ἦσαν γι' αὐτὸν τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Μιὰ μέρα τελείωσε πειὰ τὸ «Σὰχ - Νανμέ», τὸ Βιβλίο τῶν Βασιλέων, καὶ τὸ στείλε ὁλόχαρος στὸ Μαχμούτ. Ὁ σουλτᾶνος τότε θέλησε νὰ τοῦ στείλῃ κι' αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του ὅσο χρυσάφι μποροῦσε νὰ σηκώσῃ ἕνας ἐλέφαντας. Μὰ ὁ Βεζύρης του, μὲ τὶς ραδιουργίες του, τὸν ἔπεισε ὅτι μποροῦσε νὰ στείλῃ στὸν Φιρντοῦσι ἀσῆμι κι' ὄχι χρυσάφι, ὅπως τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ. Ὁ ποιητὴς ἔβγαινε ἀπὸ τὸ λουτρό, ὅταν εἶδε νὰ φτάνουν τὰ 60.000 ἀσημένια δηνάρια, ἕνα δηλαδὴ γιὰ κάθε δίστιχο. Μὰ πρὶν δεκαπέντε χρόνια ὁ ἴδιος ὁ Μαχμοὺτ δὲν τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ ἕνα χρυσὸ νόμισμα γιὰ κάθε δίστιχο ; Κατάλαβε λοιπὸν ἀμέσως ὁ ποιητὴς τί σινέφη μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ βεζύρη καὶ παρατονέθηκε γιὰ τὴν ἀδικία σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἔφερνε τὴν πληρωμή. Ἔπειτα μοίρασε σὲ τρία τ' ἀσημένια δηνάρια κι' ἔδωσε τὸ ἕνα σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, τὸ ἄλλο στὸν μπανιέρη καὶ τὸ τρίτο σ' ἕνα ἔμπορο τοῦ δρόμου, ποὺ τοῦ ἔφερε ἕνα ποτῆρι κρασί.

Ὁ Πέρσης ποιητὴς Φιρντοῦσι
(Παληὰ Περσικὴ ἑστάμπα)

Ἔπειτα, μὲ τὴν πίκρα στὴν καρδιά, γύρισε γρήγορα στὸ σπίτι του, ἔριξε στὴ φωτιὰ πολλὲς χιλιάδες στίχους (δίχως νὰ ἔχῃ ἀντίγραφο), τυλίχτηκε μ' ἕνα μπουρνοῦζι λεφόβιση καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ ἄγνωστο, μ' ἕνα ραβδὶ στὸ χέρι.

Πίσω του ἄφησε λίγους στίχους. Ἕνα τετράστιχο γραμμένο στὸν τοῖχο τοῦ τζαμιοῦ καὶ στὴ θέσι ἀκριβῶς ποὺ καθόταν ὁ σουλτᾶνος, κι' ἕνα ἀτραγισμένο χειρόγραφο, ποὺ ἔπρεπε ν' ἀνοιχθῆ ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι μέρες : τὴν περίφημη «Σάτυρα κατὰ τοῦ Μαχμούτ». Κανένας ποιητὴς δὲν μίλησε μὲ τόση περιφρόνησι γιὰ ἕνα βασιλιᾶ. Ὁ Φιρντοῦσι ἐκδικήθηκε σκληρὰ τὸ σουλτᾶνο, ποὺ δὲν εἶχε κρατήσει τὸ λόγο του : «Ἂν ὁ πατέρας τοῦ βασιλιᾶ ἦταν βασιλιᾶς, ἔγραφε στὴ Σάτυρα, ὁ γιὸς του θὰ στόλιζε τὸ κεφάλι μου μὲ μιὰ χρυσῆ κορώνα». Μὰ ἐπειδὴ ὁ Μαχμοὺτ ἦταν γιὸς σκλάβου, δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ καταλάβῃ ποιὸ ἦταν τὸ βασιλικὸ μεγαλεῖο...

Ὁ Μαχμούτ, ὅταν διάβασε τὴ Σάτυρα, πῆγε νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὴ λύσσα του. Ἔστειλε καβαλάρηδες νὰ πιάσουν τὸν Φιρντοῦσι, μὰ δὲν τὸν πρόφτασαν.

Ὁ Φιρντοῦσι ὡστόσο γύριζε ἀπὸ σεράγι σὲ σεράγι, δίχως νὰ μπορῆ νὰ βρῆ μιὰ στέγη πουθενά, γιατί οἱ πρίγκηπες, μόλις μάθαιναν πὼς ἦταν ἄπουλος ἐχθρὸς τοῦ σουλτάνου, τὸν φιλοξενοῦσαν λίγες μέρες, τοῦ ἔδιναν ἕνα δῶρο κι' ἔπειτα τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο του. Ὁ Φιρντοῦσι λοιπὸν ξαναγύρισε στὴ γενέθλιο πόλι του, ὅπου καὶ πέθανε.

Μὰ τί παράξενη σύμπτωσι ! Τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ φέρετρο τοῦ Φιρντοῦσι περνοῦσε τὴ δυτικὴ πύλη τῆς πόλεως, ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ἔμπαινε ἕνα καραβάνι ἀπὸ καμήλες, φέροντας στὸν ποιητή, ποὺ δὲν ζοῦσε πειά, ἑκατὸ χιλιάδες χρυσᾶ νομίσματα, ἕνα μεταξωτὸ φόρεμα καὶ τὴ συγγνώμη τοῦ σουλτάνου !

Ἡ κόρη τοῦ ποιητοῦ ἀρνήθηκε τὸ δῶρο τοῦ Μαχμούτ, μὰ ἡ ἀδελφή του θυμήθηκε τὸ παιδικὸ ὄνειρό του κι' ἔφτιαξε μ' αὐτὸ τὸ χρυσάφι ἕνα πέτρινο κανάλι γιὰ νὰ ποτίζονται τὰ περιβόλια τῆς Τούς.

Οἱ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες στίχοι τοῦ Φιρντοῦσι, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἀθάνατο ποίημα τοῦ «Σὰχ - Νανμέ», τὸ «Βιβλίο τῶν Βασιλέων», εἶνε ἀπὸ τοὺς πιὸ ὤμορφους τοῦ κόσμου. Μὲ μιὰ ἀσύγκριτη μουσικότητα καὶ μὲ μαγευτικὲς εἰκόνες, περιγράφουν τοὺς θρύλους τῆς Περσίας ἀπὸ τὴ δυναστεία τοῦ Ἰράν ὥς τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν. Τὸ «Σὰχ - Νανμὲ» εἶνε ἡ Περσικὴ «Ἰλιάδα».